

целом по Республике нет, хотя имеются определенные наработки у Ассоциации аудиторских организаций, объединяющей незначительное количество аудиторских организаций.

В этой связи определенные надежды мы связываем с подготовленными изменениями в Закон Республики Беларусь «Об аудиторской деятельности», который, как мы надеемся, будет принят и начнет действовать в 2019 году.

Согласно новациям в Закон контроль качества аудиторских услуг, призванный освободить рынок аудиторских услуг от недобросовестных аудиторских организаций и аудиторов – индивидуальных предпринимателей, не соблюдающих обязательные процедуры аудита, предусмотренные национальным законодательством, возлагается на создаваемую Аудиторскую палату. При этом предполагается, что каждый из участников Аудиторской палаты должен раз в три года проходить внешний контроль качества своей работы, который будет осуществляться (на безвозмездной основе) другими членами палаты. Об эффективности такого контроля сегодня сложно говорить, будущее покажет.

Как быстро Аудиторская палата и ее органы смогут выработать правила внешней оценки качества работы аудиторских организаций и аудиторов – предпринимателей, определяющих, в частности, формы внешней оценки качества, основания, сроки и периодичность ее проведения – от этого в значительной мере будет зависеть результативность осуществляемых мер по борьбе с демпингом.

Список использованных источников

1. Рейтинг аудиторских организаций – 2017 // Главный бухгалтер. – 2018. - № 12, / <https://www.gb.by/izdaniya/glavnyi-bukhgalter/reiting-auditorskikh-organizatsii-2017>.
2. АПР предлагает свои методы борьбы с демпингом в аудите [Электронный ресурс] / <http://gaar.ru/news/136239/>. Аудит сегодня. - Дата публикации 26 августа 2013 г.
3. Гавриленко А.А. Выбор пути: демпинг или антидемпинг / А.А. Гавриленко, Д.А. Гавриленко // Аудит и финансовый анализ. – 2010. – № 2. – С. 220-225.
4. Гавриленко А. Комментарий (Определение и согласование трудоемкости аудита) / А. Гавриленко // Главный бухгалтер. - 2011. - № 7. – С. 76-79.

Костирко Р.О.

доктор економічних наук, професор

Коломійчук О.В.

студентка

ДВНЗ «Університет банківської справи» Інститут банківських технологій та бізнесу
м.Київ, Україна

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ: ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНИЙ АСПЕКТ

Постановка проблеми: власний капітал – основа здійснення господарської діяльності підприємства. В умовах ринкової економіки неефективне управління власним капіталом може призвести до збитків та як наслідок до банкрутства підприємства. Тому контроль як невід’ємна складова процесу управління є важливим елементом збереження та примноження власного капіталу, а відтак і покращення фінансового стану як окремих суб’єктів господарювання так і держави в цілому.

Дослідженням питань організації та методики здійснення контролю займалися такі українські вчені як Ф.Ф. Бутинець, О.С. Бородкін, М.Т. Білуха, В.А. Дерій, Н.І. Дорош, Є.В. Калюга, Г.Г. Кірейцев, М.В. Мурашко, Л.В. Нападовська, В.П. Пантелеев, Л.О. Сухарева, М.Г.

Чумаченко, Б.Ф. Усач та ін. Окремі питання аудиту як однієї з форм контролю досліджували такі вчені як М.Д. Білик, С.М. Бичкова, Ю.А. Данилевський, І.Т. Новіков, А.Ю. Рудченко, І.І. Сахарцева, Я.В. Соколов, А.Д. Шеремет та В.П. Суйц та ін. Проте ряд актуальних питань методології та організації внутрішньогосподарського контролю власного капіталу залишаються недостатньо дослідженими.

Викладення основного матеріалу. Власний капітал є основою створення та продовження діяльності підприємства. На етапі створення підприємства власний капітал складається із стартового капіталу внесеного засновниками. В процесі здійснення господарської діяльності структура власного капіталу постійно змінюється. Він може: 1) збільшитися на суму додаткових внесків засновників у вигляді коштів або майна чи за рахунок отриманого в результаті діяльності прибутку; 2) зменшитися у випадку отримання збитків або виходу засновників з підприємства. Враховуючи принцип єдиного грошового вимірника, капітал у бухгалтерському обліку є сукупністю майнових засобів, призначених для господарських цілей, виражених в грошовій одиниці. Величина власного капіталу показує, з одного боку, ступінь фінансової самостійності підприємства (його незалежності від зовнішніх джерел фінансування), а з іншого – ступінь кредитоспроможності підприємства (забезпеченості вимог кредиторів фактично наявним у підприємства капіталом засновників).

Окремого П(С)БО або МСБО, які би регулювали облік власного капіталу, визнання та оцінку його елементів, немає. Відповідно до НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» та Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», власний капітал визначається як різниця між активами і зобов'язаннями підприємства.

З метою недопущення зменшення власного капіталу та, як наслідок, погіршення фінансового стану підприємства, зміни власного капіталу мають бути керованими. Невід'ємною складовою процесу управління є контроль. Він забезпечує зворотний зв'язок з об'єктом управління та сприяє своєчасному виявленню та усуненню небажаних відхилень.

Контроль у широкому розумінні є процесом, що забезпечує відповідність функціонування об'єкта управління відповідно до поставленої мети. Контроль забезпечує зворотний зв'язок з об'єктом управління, надає можливість оцінити його фактичний стан, своєчасно виявити відхилення від встановлених норм, правил, вимог, встановити причини цих відхилень та сприяти їх усуненню.

Відповідно до МСА 210 «Узгодження завдань з аудиту» термін «система внутрішнього контролю» охоплює широкий діапазон діяльності у межах компонентів, який можна описати як: середовище контролю; процес оцінки ризиків суб'єкта господарювання; інформаційну систему, включаючи відповідні бізнес-процеси, що стосуються фінансового звітування, а також повідомлення інформації; діяльність із контролю; моніторинг заходів контролю. [4, с.137]

Внутрішній контроль власного капіталу – це процеси перевірки дотримання встановленого нормативно-правовими актами держави, а також установчими документами підприємства та рішеннями його керівних органів порядку формування та зміни усіх елементів власного капіталу.

Всі суб'єкти внутрішнього контролю власного капіталу можна поділити на дві основні групи: 1) суб'єкти, для яких функції здійснення контролю є основним і єдиним обов'язком – так звані спеціальні служби контролю (інвентаризаційна комісія, ревізійна комісія або ревізор, внутрішній аудитор); 2) суб'єкти, для яких контрольні функції є або частиною функціональних обов'язків (керівник, бухгалтерська служба, інший управлінський персонал), або виконуються ними в силу господарської необхідності (керівники структурних підрозділів, технологи, матеріально-відповідальні особи тощо) чи з метою реалізації тих

функцій управління, що закріплені за ними (Загальні збори учасників (акціонерів), Наглядова рада).

Основним із методів контролю обліку не тільки власного капіталу, а й усіх наявних на підприємстві активів і зобов'язань спеціалісти вважають інвентаризацію. Інвентаризація – це перевірка і документальне підтвердження наявності, стану, та відповідності критеріям визнання і оцінки активів і зобов'язань підприємства [3]. Такий контроль є одним з елементів бухгалтерського обліку і відіграє роль обов'язкового доповнення до поточної документації господарських операцій. Відповідно до Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань №879 Інвентаризація власного капіталу обов'язково проводиться перед складанням річної фінансової звітності. За необхідності відбуваються додаткові чи позапланові перевірки.

Інвентаризація власного капіталу полягає в перевірці наявності засновницьких і статутних документів, свідоцтв про державну реєстрацію, документів, які засвідчують і підтверджують внески до статутного капіталу. Інвентаризація статутного капіталу полягає в підтвердженні сальдо по аналітичному обліку за кожним учасником. Тобто, інвентаризацією виявляють по відповідних документах залишки, вивчається обґрунтованість сум, що обліковуються на таких рахунках, встановлюються терміни виникнення зобов'язань підприємства перед власниками, реальність часток у статутному капіталі та їх власників. При інвентаризації перевіряється відповідність записів на рахунках 40 «Статутний капітал» та 46 «Неоплачений капітал», а також підтвердження цих записів первинними документами (ПКО, виписками банку, накладними, актами приймання-передачі тощо). На кінець кожного звітного року необхідно перевірити відповідність вартості чистих активів величині статутного капіталу, а також перевірити розмір статутного капіталу, з метою контролю правильності оцінки і відображення в обліку операцій із зменшення або збільшення статутного капіталу. Крім того в акціонерних товариствах необхідно перевірити організацію аналітичного обліку в розрізі видів розміщених акцій даним установчих документів, змін і доповнень до них, звітів про випуск акцій. Останнім етапом інвентаризаційного процесу є регулювання інвентаризаційних різниць та оформлення пропозицій щодо прийняття рішень за виявленими порушеннями. Підготовка пропозицій щодо врегулювання інвентаризаційних різниць достатньою мірою врегульовано Положенням №879.

В умовах розмежування процесів володіння та управління контроль власного капіталу набуває підвищеної актуальності. Таке розмежування є організаційною особливістю підприємств з корпоративним типом управління (господарські товариства, зокрема акціонерні товариства), або у випадку коли власник-керівник відходить від безпосереднього управління бізнесом, делегуючи управлінські повноваження професійним менеджерам.

В цьому випадку є доцільним створення на підприємстві служби внутрішнього аудиту, який у вітчизняному бізнесі дедалі більше сприймається як реальна потреба успішного розвитку підприємства. Світова фінансова криза й триваюча криза ліквідності ще раз яскраво продемонстрували, що внутрішній аудит є важливим інструментом керівництва підприємства для моніторингу ефективності й надійності усіх систем управління підприємством, у тому числі і системи внутрішнього контролю.

Відповідно до МСА 610 «Використання роботи внутрішніх аудиторів» відділ внутрішнього аудиту (internal audit function) – відділ суб'єкта господарювання, що передбачає надання впевненості та консультування, призначені для оцінювання й поліпшення ефективності процесу управління суб'єктом господарювання, а також процесів управління ризиками і внутрішнього контролю [5, с.708]

На відміну від суб'єктів внутрішнього контролю, що є підпорядкованими керівному персоналу (бухгалтерська служба, управлінський персонал інвентаризаційна комісія, керівники структурних підрозділів тощо), внутрішній аудит підпорядковується

безпосередньо власнику. При цьому необхідно зазначити, що в зв'язку з тим що служба внутрішнього аудиту є все ж таки структурним підрозділом суб'єкта господарювання, важливе значення має його правильна організація. Оскільки саме вона сприятиме здобуттю внутрішнім аудитом необхідного ступеню самостійності та в кінцевому рахунку визначатиме ефективність контролю й аналізу фінансової й господарської діяльності підприємства загалом.

Аналіз альтернативних внутрішньому аудиту засобів контролю, таких як незалежний аудит та аутсорсінгові послуги (передача функцій внутрішнього аудиту на виконання спеціалізованій компанії) виявляє ряд переваг внутрішнього аудиту. Так, зовнішній аудит проводиться лише час від часу і зорієнтований, перш за все, на підтвердження достовірності фінансової звітності, а отже не може забезпечити оперативність та системність контролю. Використання аутсорсінгу в свою чергу забезпечує вищий рівень оперативності ніж зовнішній аудит, але при цьому існує ризик розголошення конфіденційної інформації та ризик недостатнього розуміння галузевої специфіки діяльності підприємства.

Добре налагоджений внутрішній аудит також є передумовою успішної роботи зовнішнього аудиту та дозволяє знизити витрати на проведення зовнішнього аудиту, що є особливо актуальним для акціонерних товариств, які відповідно до Закону Про цінні папери та фондовий ринок є об'єктами обов'язкового зовнішнього аудиту.

Отже, всі наведені вище аргументи свідчать про доцільність впровадження служби внутрішнього аудиту як окремого структурного підрозділу підприємства з метою вдосконалення внутрішнього контролю загалом та власного капіталу зокрема. В зв'язку з тим, що інститут внутрішнього аудиту є порівняно новим для нашої країни, єдиного методичного підходу щодо утворення служби внутрішнього аудиту на сьогодні не існує. Тому питання організації і методики внутрішнього аудиту потребує подальшого дослідження з метою удосконалення методичних підходів щодо утворення служби внутрішнього аудиту як необхідного структурного підрозділу підприємства.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» №996-XIV від 16.07.1999 (із змінами)
2. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджено наказом МФУ №73 від 07.02.2013 р. (із змінами)
3. Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, затверджено наказом МФУ №879 від 02.09.2014 р.
4. МСА 210 «Узгодження умов завдань з аудиту»
5. МСА 610 ««Використання роботи внутрішніх аудиторів»»
6. Огійчук М. Ф., Новіков І. Т. **Аудит: організація і методика**: Навч. посібник. 2-ге вид., перероб. і допов. -К.: Алерта, 2012. - 664 с. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://pidruchniki.com/1376021641226/buhgalterskiy_oblik_ta_audit/rozglyad_roboti_vnutrishnogo_auditu
7. Белоусов М.О. «Внутрішній контроль статутного капіталу: організаційно-методичний підхід» – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://pbo.ztu.edu.ua/article/view/43190>